

Θανάσης Διαμαντόπουλος,
Ο δικαστής. Μυθιστόρημα,
Μεταίχμιο, Αθήνα 2019,
456 σελ.

«Όποιος έχει τη δύναμη, έχει το δίκιο με το μέρος του»

Από τον ΒΑΣΙΛΗ ΜΑΡΚΗ

Ο δικαστής Αγησίλαος Αγιοπετρίτης πορεύτηκε παράλληλα με την ελληνική ιστορία. Ο καθηγητής Θανάσης Διαμαντόπουλος περιγράφει έναν στιβαρό ήρωα, ο οποίος στη διαδρομή του κατανοεί τη δύναμη της εξουσίας που του εξασφαλίζει η επαγγελματική ιδιότητά του και, κάποιες στιγμές, τη χρησιμοποιεί επ' ωφελεία του. Μέσω ενός κινικού εκπροσώπου της Δικαιοσύνης, ο οποίος διαθέτει βαθύτατη επίγνωση του κοινωνικού ρόλου του λειτουργήματός του, ο **συγγραφέας** καταδύεται στα πρόσφατα ιστορικά δράματα της χώρας, σε ένα βιβλίο που αρχίζει στην Κατοχή και καταλήγει στην τραγωδία του Ματιού. [TB]

Ο Θανάσης Διαμαντόπουλος δεν είναι για μένα αυτό που θα λέγαμε «παλιός φίλος». Στο πρόσφατο παρελθόν, διάβαζα τα μικρά σε μέγεθος αλλά μεγάλα σε περιεχόμενο τομιάδια του με τίτλο *Δέκα και μια δεκαετίες πολιτικών διαρρέσεων* (Επίκεντρο) όπου, με αντικειμενικότητα και επιστημονική ακρίβεια, εξιστορεί τα πάθη των εθνικών διχασμών και τα παθήματα που οι διχασμοί αυτοί προκάλεσαν στη μοίρα αυτού του τόπου. Αλλά τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκε φιλική σχέση ανάμεσά μας και στηρίχθηκε εν πρώτοις στη σκληρή, αδιάλλακτη, αλλά και δίκαια θα έλεγα, δημόσια «λόξα» μας που ήταν καταγγελία των τρόπων και των μεθοδεύσεων μέσω των οποίων η προηγούμενη κυβέρνηση επιχείρησε να ελέγξει, να παγιδεύσει ουσιαστικά τη Δικαιοσύνη και να τη μεταβάλει σε εργαλείο εναντίον των πολιτικών της αντιπάλων.

Πριν από μερικές ημέρες, σε άρθρο του στο *Βήμα*, ο Θανάσης Διαμαντόπουλος χαρακτήρισε το βιβλίο του «πολιτικοϊστορικό ψυχολογικό μυθιστόρημα». Η περιγραφή κατά τη γνώμη μου είναι ατελής, θα έλεγα ότι είναι ταυτο-

Κείμενο που εκφωνήθηκε στις 14 Οκτωβρίου 2019, στο Public της πλατείας Συντάγματος, σε εκδήλωση παρουσίασης του βιβλίου. Στην εκδήλωση συμμετείχαν επίσης ο Ενώγγελος Βενιζέλος, ο Ηλίας Κανελλής και ο συγγραφέας. Συντόνισε ο Πάσχος Μανδραβέλης, ενώ διαβάστηκε μικρό κείμενο του Πέτρου Τατσόπουλου.

χρόνος και «δικαστικό και ερωτικό δραματικό» μυθιστόρημα. Παρακάτω θα ασχοληθώ με όσα αναφέρονται σε δικαστήρια, δικαστές και τοποθεσίες που απασχολούσαν πολύ την ελληνική κοινωνία και απασχολούν το **συγγραφέα**, μέσα από τις διηγήσεις του κεντρικού ήρωα του έργου του, του δικαστή Αγησίλαου Αγιοπετρίτη.

ΕΙΣ ΘΑΝΑΤΟΝ...

Πριν όμως αναφερθώ στα ζητήματα αυτά, αισθάνομαι την ανάγκη να επισημάνω ότι στο βιβλίο υπάρχουν έξοχα τμήματα που δεν σχετίζονται με αυτό το αντικείμενο.

Η συγκλονιστική περιγραφή τις κηδείας, αλλά και των συνθηκών δολοφονίας της τραγουδιού Ελένης Παπαδάκη-η ανακάλυψη, την ίδια την ημέρα της κηδείας της, της δολοφονημένης μέσα στο σπίτι της Ζωής, μοναδικού έρωτα στη ζωή του ήρωά του, από «εκδικητές κομμουνιστές» που άφησαν στον τόπο του εγκλήματος το σημείωμα «Έτσι τιμωρεί το λαϊκό κίνημα τις ποντάνες των γερμανοτσολιάδων» η εκτέλεση 154 καταδικασμένων σε θάνατο κομμουνιστών ως αντίποινα για τη δολοφονία του υπουργού Χρήστου Λαδά και η σύνδεσή της με έναν από τους ελάχιστους φίλους που απέκτησε ο ήρωας του, τον Μίστο Παταβούκα (το πιο θετικό για μένα πρόσωπο του μυθιστορήματος): η δολοφονία από μαινόμενο πλήθος, μέσα στην αίθουσα του δικαστηρίου του Ηρακλείου, όσων είχαν δικαστεί ως δωσολογοί, είτε είχαν καταδικαστεί είτε αθωωθεί- αλλά, κυρίως, η περιγραφή της ανακάλυψης από τον ίδιο τον Αγιοπετρίτη του πτώ-

ματος του πατέρα του, ανάμεσα στους νεκρούς του συλλαλητηρίου κατά του διατάγματος για την υποχρεωτική εργασία των Ελλήνων στη Γερμανία, είναι τμήματα εξαιρετικά έντονης δραματικής κορύφωσης. Προσωπικώς, αισθάνθηκα, περίπου εξήντα χρόνια μετά, την ίδια ένταση συναισθημάτων που μου είχε προκαλέσει το διάβασμα της *Ζωής εν Τάφω* του Μυριβήλη στο κείμενο της πρώτης έκδοσης, στα πρώτα εφηβικά μου χρόνια, τα μέσα της δεκαετίας του 1950.

Ένα από τα πρώτα θέματα που απασχολούν τον **συγγραφέα** είναι το ζήτημα της θανατικής ποινής. Ο ήρωας του έργου στηρίζει την κάθετη και απόλυτη αντίθεσή του στην ποινή του θανάτου και φαίνεται να έχει επηρεαστεί στη θέση του τόσο απ' όσα άκουσε, παιδί ακόμα, από τον πατέρα του, για την εκτέλεση, το 1935, αξιωματικών που μετείχαν στο Κίνημα της χρονιάς εκείνης, και κυρίως του στρατηγού Παπούλα, στην εκτέλεση του φίλου του Μίστου Παταβούκα και στα όσα βίωσε ως δικαστής στη Θεσσαλονίκη, σχετικώς με την εκτέλεση του λεγόμενου δράκου του Σέιχ-Σου Παγκρατίδη – αλλά κυρίως την ψυχική συντριβή που προκάλεσε στο φίλο του εισαγγελέα η υπηρεσιακή συμμετοχή του στην εκτέλεση της ποινής.

Ο **συγγραφέας** αναπτύσσει, μέσω των θέσεων των ηρώων του, όλα τα βασικά επιχειρήματα κατά της θανατικής ποινής. Και καταλήγει στην απόλυτη θέση που με βρίσκει σύμφωνο:

Οι κοινωνίες δεν επιθυμούν τις θανατικές καταδίκες και τις εκτελέσεις για σωφρονισμό των

άλλων, δηλαδή για λόγους γενικής πρόληψης. Ούτε για αποθάρρυνση του συγκεκριμένου εγκληματία όσο ετοιμάζει την πράξη του. Υπηρετούν απλώς το πρωτόγονο ένστικτο της εκδίκης και ανταπόδοσης που ο πολιτισμός δεν έχει ακόμα καταφέρει να εκριζώσει από την ψυχή του σύγχρονου ανθρώπου.

Ίσως κάποιοι διαβάζοντας το βιβλίο θεωρήσουν υπερβολικές τις αναφορές στις συνέπειες αυτές. Δεν είναι υπερβολικές. Στην υπηρεσιακή πορεία μου, βίωσα άμεσα το πρόβλημα, και κάθε φορά που ανατρέχω στα γεγονότα αισθάνομαι συγκλονισμένος. Το 1975, υπηρετούσα ως Αντεισαγγελέας Πρωτοδικών στο Ηράκλειο Κρήτης. Την εποχή εκείνη, οι εκτελέσεις γίνονταν στην περιοχή Δύο Αοράκια, απέναντι από το αεροδρόμιο. Δύο χρόνια πριν (1973), είχε εκτελεστεί εκεί ο Λυμπέρης, καταδικασμένος τέσσερις φορές σε θάνατο γιατί έκαψε τα δύο παιδιά του, τη γυναίκα και την πεθερά του. Μέσα Αυγούστου του 1975 δόθηκε εντολή για την εκτέλεση ενός άλλου καταδίκου, του Σούλη, καταδικασμένου για τη δολοφονία του συζύγου της ερωμένης του. Η ημέρα εκτέλεσης ορίστηκε στις 30/8/1975 και εγώ, οριστικά, θα ήμουν ο εισαγγελέας που θα επέβλεπε την εκτέλεση. Οι μέρες εκείνες ήταν ίσως οι πιο δύσκολες στη ζωή μου. Τελικά όμως, κυρίως ο ίδιος ο κατάδικος, αλλά δευτερευόντως και εγώ, σταθήκαμε τυχεροί. Στις 25/8/1975, το ειδικό δικαστήριο καταδίκασε σε θάνατο τους πρωτεργάτες της δικτατορίας,

τον Παπαδόπουλο, τον Παττακό και τον Μακαρέζο, και την ίδια σχεδόν ημέρα η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι η ποινή δεν πρόκειται να εκτελεστεί. Έτσι, στις 29/8/1975, με επείγον τηλεγράφημα του υπουργείου Δικαιοσύνης, ματαιώθηκε η εκτέλεση και τελικά η ποινή μετατράπηκε σε ισόβια κάθειρξη... Ένα τεράστιο βάρος, ένα μαύρο σύννεφο έφυγε επάνω από μένα και την οικογένειά μου.

ΥΠΟΘΕΣΗ ΜΕΡΤΕΝ, ΠΑΡΑΠΟΜΠΗ ΑΝΔΡΕΑ

Ένα άλλο ζήτημα που φαίνεται να απασχολεί τον **συγγραφέα** είναι το ερώτημα: μπορεί ένας δικαστής να απονέμει δίκαιο, να εφαρμόζει το νόμο, ουσιαστικά να απονέμει δικαιοσύνη αγνοώντας ολοσχερώς τις ευρύτερες κοινωνικές συνέπειες της απόφασης του;

Ο Διαμαντόπουλος χρησιμοποιεί δύο υπαρκτές υποθέσεις που απασχόλησαν την ελληνική κοινωνία και την ελληνική Δικαιοσύνη. Στην πρώτη (υπόθεση Μέρτεν), οι δικαστές, και κυρίως ο εισαγγελέας Ανδρέας Τούσης, αδιαφορούν για τις συνέπειες, επιμένουν με αυστηρότητα στην εφαρμογή του νόμου και έτσι η τότε κυβέρνηση αναγκάζεται με ειδικό νόμο να ανατρέψει τις αποφάσεις της Δικαιοσύνης και να απελευθερώσει τον Μέρτεν, που επέστρεψε στη Γερμανία, με ουσιαστικό αντάλλαγμα σημαντικό δάνειο στην Ελλάδα από τη χώρα αυτή, αλλά και πλήθος γερμανικών επενδύσεων. Ο **συγγραφέας** (διά του δικαστή Αχιλλοπέτρη) επικροτεί την πράξη, αναφέροντας:

Φαντάζεσαι όμως πόσο θα είχε καθυστερήσει η οικονομική ανάπτυξη της χώρας, πόσοι άνθρωποι θα είχαν υποφέρει, εάν η τότε κυβέρνηση δεν διέθετε το πολιτικό κεφάλαιο και το θάρρος να ανατρέψει την δικαιοσύνη αυτή απόφαση της Δικαιοσύνης;

Η δεύτερη υπόθεση είναι η ιστορική δίκη του Ανδρέα Παπανδρέου, το καλοκαίρι του 1990. Τα γεγονότα είναι γνωστά, ότι δηλαδή ο κατηγορούμενος κηρύχθηκε αθώος και κατά πλειοψηφία με διαφορά μιας ψήφου. Ήταν σχεδόν αμέσως γνωστό στους παρευρισκόμενους την Ιερουσαλήμ ότι η κρίσιμη απαλλακτική ψήφος ήταν του αρεοπαγίτη Παρμενίω-

1939. Η Κατίνα Παξινού, η Ελένη Παπαδάκη και ο Κωστής Μπαστιάς, ηθοποιοί με φήμη και κύρος, σε πλάνο της αγγλικής τηλεόρασης. Στις 21 Δεκεμβρίου 1944, στα Λεκαμβριανά, η Παπαδάκη δολοφονήθηκε από την Εθνική Πολιτοφυλακή του ΕΑΜ.

να Τζίφρα, γεγονός άλλωστε που παραδέχεται ο ίδιος σε σχετικό βιβλίο του που έγραψε. Ο Θανάσης Διαμαντόπουλος εμφανίζει τον ήρωα του δικαστή να μετέχει ως αρεοπαγίτης στη δίκη και να ψηφίζει «αθώος», όχι γιατί είχε πεισθεί για την αθωότητα ή επειδή διατηρούσε αμφιβολίες για την ενοχή, αλλά αντίθετα, αν και πεισμένος για την ενοχή, ψήφισε υπέρ της αθώωσης επειδή φοβήθηκε ότι μία καταδίκη του πρώην πρωθυπουργού «θα οδηγούσε σε αιματοχυσία στο δρόμο, ίσως ακόμα και σε εμφυλιοπολεμικού χαρακτήρα γεγονότα. [...] Έτσι σκέφτηκα: η κοινωνική ειρήνη ενός πολύπαθου λαού αξίζει μία δικαστική αδικία; Ψήφισα λοιπόν αθωωτικά και σιώπησα αιδημόνως...».

Πιστεύω ότι ο **συγγραφέας** με τη θέση αυτή αδικεί τους δικαστές που ψήφισαν κατά συνείδηση, για-

τί δεν πείστηκαν για τη βασιμότητα της κατηγορίας που στηριζόταν στις φαιδρότητες των «πάμπερς». Αλλά αδικεί και τον ίδιο τον Ανδρέα Παπανδρέου, που ανεξάρτητα από τη θέση που έχει κανείς για την προσωπικότητα και την πολιτική του (ο Διαμαντόπουλος φαίνεται ότι έχει αρνητική θέση), στην υπόθεση εκείνη ήταν αθώος. Δεν το λέω με την τυπική έννοια που προκύπτει από το δεδικασμένο της απόφασης, αλλά το στηρίζω στη βιωματική σχέση μου με την υπόθεση και σε γεγονότα που έλαβαν χώρα μετά τη δίκη και θα αποκαλύψω για πρώτη φορά παρακάτω (δίνοντας έτσι ένα έναυσμα στον Διαμαντόπουλο μήπως πρέπει να αρχίσει να σκέφτεται τη συγγραφή ενός νέου έργου με τον τίτλο *Ο Εισαγγελέας*).

Κατά τη διάρκεια της κατάθεσής του που κατέληξε στην εκδίωξη του Κοσκωτά από τον

Ιστορική ανάμνηση

πρόεδρο, ο μάρτυρας είχε εγχειρίσει στο δικαστήριο ένα σημείωμα με έναν αριθμό λογαριασμού και ισχυρίστηκε ότι αυτόν το λογαριασμό έχει ανοίξει σε συνεννόηση με τον κατηγορούμενο και ότι μέσω αυτού του λογαριασμού χρηματοδοτούσε τον πρωθυπουργό. Αν και ο μάρτυρας εκδιώχθηκε, η κατάθεσή του και το σημείωμα χρησιμοποιήθηκαν για την ενίσχυση της θεμελίωσης της καταδικαστικής κρίσης – και όχι μόνο. Γιατί κάποιοι θεώρησαν ότι θα μπορούσαν να συνεχίσουν την καταδίωξη του Παπανδρέου. Έτσι, μετά την έκδοση της απόφασης, το σχετικό απόσπασμα των πρακτικών, μαζί με το σημείωμα με το λογαριασμό, διαβιβάστηκαν στην Εισαγγελία Εφετών, που άσκησε δίωξη για κακουργηματική αποδοχή προϊόντων εγκλήματος, ευτυχώς in rem (απροσώπως). Την υπόθεση χειρίστηκε ως αναπληρωτής Εφέτης-Ανακριτής ένας λαμπρός δικαστής που πέθανε πολύ νέος και από την έρευνά του προέκυψε ότι ο λογαριασμός σε ελβετική τράπεζα ήταν υπαρκτός, είχε ανοιχθεί πολλά χρόνια πριν, στο λογαριασμό είχαν κατατεθεί περίπου 18 εκατομμύρια δολάρια και υπήρχε μία μόνο ανάληψη ποσού 6 εκατομμυρίων, του ποσού δηλαδή που είχε χρησιμοποιηθεί για την αγορά του ποδοσφαιριστή Ντέταρι από τον Ολυμπιακό, το δε υπόλοιπο ποσό (12 εκατομμύρια δολάρια) είχε αποσυρθεί από τη συνδικαιούχο σύζυγό του Κοσκωτά μόλις ξέσπασε το σκάνδαλο στην Ελλάδα. Έτσι ο ανακριτής απήγγειλε κατηγορία εναντίον της και εξέδωσε ένταλμα σύλληψης που δεν εκτελέστηκε ποτέ – αλλά και η καταδικαστική απόφαση που ακολούθησε την παραπομπή της στο ακροατήριο με δική μου πρόταση, που της επέβαλε κάθειρξη 10 ετών, είχε συνέπειες για εκείνη επειδή παρέμεινε στην Αμερική μέχρι την παραγραφή της ποινής. Θα θυμάστε, όσοι οι ηλικίες τους το επιτρέπει, τα πρωτοσέλιδα του *Ελεύθερου Τύπου* με τις δακρύβρεχτες συνεντεύξεις, ότι η σύζυγος Κοσκωτά πεινάει και δεν μπορεί να ζήσει τα παιδιά της ώστε να δημιουργηθεί κατάλληλο κλίμα σε βάρος του Παπανδρέου, εν όψει της δίκης του. Θυμάμαι μάλιστα ότι, όταν χρεώθηκαν την επεξεργασία της σχετικής δικογραφίας, ο αείμνηστος ανακριτής Χρήστος

25 Αυγούστου 1972. Ο θανατοποινίτης Βασίλης Λυμπέρης εκτελείται στο πεδίο βολής της Σχολής Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού, στην περιοχή Λύο Αοράκια του Ηρακλείου Κρήτης. Τον Λυμπέρη φόνευσε 12μελές εκτελεστικό απόσπασμα (μόνο τα 6 όπλα περιείχαν αληθινά πυρά).

Μπαλτάς μου είχε πει: «Φίλε μου Βασίλη, η ελληνική κοινωνία πρέπει να χρωστά ευγνωμοσύνη στους δικαστές που αθώωσαν τον Παπανδρέου. Μπορείς να φανταστείς τι θα γινόταν τώρα, μετά την κατάληξη της έρευνας, αν ο Ανδρέας είχε καταδικαστεί και πεθάνει στη φυλακή;»

ΕΝΑΣ ΔΙΚΑΣΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ

Ο Θανάσης Διαμαντόπουλος, διά του δικαστή ήρωά του, διακηρύσσει –θα έλεγα– την τέλεια έλλειψη εμπιστοσύνης και εκτίμησης τόσο στη Δικαιοσύνη, ως λειτουργία, όσο και στους δικαστές. Ίσως αυτό ακούγεται υπερβολικό, αλλά θα επιδιώξω να το τεκμηριώσω, με τα ίδια τα λόγια του **συγγραφέα**, σε διάφορα σημεία της αφήγησης του ήρωά του. Αναφέρει λοιπόν ότι:

‘Όποιος έχει τη δύναμη έχει το δίκιο με το μέρος του... [...] Και βεβαίως δύναμη είναι η δυνατότητα των δικαστών να «ερμηνεύουν» τους νόμους όπως βολεύει και τους ίδιους –αυτό το βλέπουμε πολύ τα τελευταία χρόνια, που έπεσαν τα προσώπια και καταργήθηκε η συστολή– ή όπως εξυπηρετεί άτομα, ομάδες ή κοινωνικές κατηγορίες κατά κανόνα του κρατικοδιαίτου κατεστημένου, πάντως «προσφιλείς» στο δικαστικό σώμα...

Δικαιοσύνη, ο λόγος του γίνεται νυστέρι και σπάζει αποστήματα που ζέχουν:

Ποτέ δεν πίστεψα, παιδιά μου, στη Δικαιοσύνη ως θεσμό ικανό να υπηρετήσει την ουσία και την ιδέα της δικαιοσύνης... [...] Δικαστής σημαίνει ένα επάγγελμα που μπορεί να είναι εξαιρετικά πληκτικό. [...] Επιπροσθέτως είναι ένα επάγγελμα με έμμεσες αμοιβές τέτοιες που ουδέν άλλο διαθέτει. Σου εξασφαλίζει κοινωνικό κύρος και σεβασμό του περιγυρού σου. Τέτοιο κύρος που οι ασκούντες άλλα επαγγέλματα με σημαντικότερη κοινωνική προσφορά, όπως, για παράδειγμα, οι γιατροί, δεν μπορούν ούτε καν να ονειρευτούν. Αυτό εξακολουθεί ακόμα να ισχύει, έστω κι αν πλέον κάποιοι απαράδεκτοι συνάδελφοί μου πολύ το εξευτελίζουν στις μέρες μας. Είτε με αυτοεπιδίκηση αναδρομικών, που με πολλή φαντασία ανακαλύπτουν πως δικαιούνται κατά το Σύνταγμα ο κλάδος, είτε με τα καραγκιοζιλίκια που κάνει κυρίως αυτή η λέπρα που πρόσφατα ηγήθηκε της Δικαιοσύνης.

Πιο κοφτερό νυστέρι, όμως, γίνεται όταν αναφέρεται στους δικαστές, την κρίση τους και τις σκοπιμότητες που, ενίοτε, εξυπηρετούν:

η Δικαιοσύνη είναι κάτι πολύ μεγάλο για να την αποδίδουν δικαστές. [...] τα άλλα συνδικάτα κρατικοδιαίτων διεκδικούν για τα μέλη τους αναδρομικά από το Δημόσιο. Το συνδικάτο των τηλενοφόρων, αντίθετα, αποφασίζει και τα παίρνει μόνο του, χρησιμοποιώντας μία άριστη στο ίδιο ανάγνωση των νόμων σαν εργαλεία λεηλασίας και λαφυραγώγησης του δημόσιου ταμείου, δηλαδή της υπόλοιπης κοινωνίας.

Αν και με τμήματα της παραπάνω κριτικής θα μπορούσα να συμφωνήσω, δεν φαίνεται σαφώς τι ακριβώς θέλει να πει ο ποιητής. Αν κανείς πιστεύει ότι ο θεσμός της Δικαιοσύνης δεν είναι ικανός να υπηρετήσει την ουσία και την ιδέα της Δικαιοσύνης και ότι «η Δικαιοσύνη είναι κάτι πολύ μεγάλο για να το αποδίδουν δικαστές» τότε τι προτείνει; Με τι πρέπει να αντικατασταθεί ο θεσμός και ποιοι πρέπει να αποδίδουν Δικαιοσύνη; Λαϊκά δικαστήρια και λαϊκοί δικαστές; Δεν φαίνεται αυτή να είναι η απάντηση, γιατί ο ίδιος υποστηρίζει τα παραπάνω έχει απαξιώσει, και συμφωνώ με αυτό, το θεσμό των ενόρκων, με τρόπο σχεδόν υβριστικό, χρησιμοποιώντας την έκφραση «δικαιοσύνη των χασάπηδων» – και δε συμφωνώ με αυτόν, με αφορμή την κωμικοτραγική διαδικαστική πορεία της υπόθεσης Νάσιουτζικ.

Το δικαστικό μας σύστημα

άντεξε στη κρίση και στη σκληρή επίθεση που δέχτηκε από εκείνους που θέλησαν να το ελέγξουν. Γιατί μπορεί κάποιοι ανώτατοι δικαστές και εισαγγελείς να εμήδισαν, με αντάλλαγμα κάποιες υψηλές θέσεις στην ιεραρχία, και κάποιοι ελάχιστοι (ναι, ελάχιστοι) μικρόβαθμοι να δέχτηκαν να γίνουν μαριονέτες εκπροσώπων της εκτελεστικής εξουσίας με ονόματα ρώσου ρασοφόρου, όμως ο μεγάλος αριθμός των δικαστών άντεξε στην επίθεση και τελικά οι Πέρσες δεν πέρασαν τις Θερμοπύλες.

Στήριξη λοιπόν έχει ανάγκη το δικαστικό σύστημα και όχι μηδενιστική απαξίωση.

***

Επανέρχομαι στο βιβλίο και κλείνω με τη συνολική μου εκτίμηση: είναι ένα μυθιστόρημα που προσφέρεται για προβληματισμό και συμβάλλει στην εμβάθυνση σε δύσκολες περιόδους της ιστορίας μας. Είναι ένα έργο ιδιοφυές στην σύλληψή του (η ένταξη των ηρώων του στα ιστορικά γεγονότα), συγκλονιστικό στην εξέλιξη, που δεν σου επιτρέπει να πάρεις ανάσα, μέχρι το τελικό και απρόβλεπτα ευρηματικό του τέλος, που εξηγεί εν πολλοίς το σύνολο της δράσης του βασικού του ήρωα συνταξιούχου δικαστή.

Είμαι σίγουρος ότι θα κατατάξει τον Θανάση Διαμαντόπουλο ανάμεσα στα σημαντικά ονόματα της ελληνικής λογοτεχνίας. ■

Κάθε φορά που αναφέρεται στη

κατά καιρούς σκεπτόμουν πως